

Вікторія Гонтар,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 061 Журналістика,
Луцький національний технічний університет
Науковий керівник –
доктор філологічних наук,
професор кафедри іноземної та української філології
Луцького національного технічного університету
Людмила Мялковська

ЧУТЛИВИЙ МЕДІЙНИЙ ДИСКУРС: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Культурні, ментальні, ціннісні зміни, що відбулися в українському суспільстві початку ХХІ століття, зумовлені суттєвим впливом глобалізаційних процесів, сприяли переорієнтації українського соціуму з пострадянських на європейські та світові ціннісні орієнтири, серед яких провідне місце посідає ідея поваги до кожної людської особистості. Така переорієнтація українського суспільства суттєво позначилася на ставленні до людей з інвалідністю, а саме – відбулися вагомі зміни щодо впровадження інклюзивності, збільшення ступеня участі всіх громадян у житті соціуму.

Така динаміка інклюзивної теми в житті суспільства спричиняє нові завдання перед засобами масової інформації, що передбачає, по-перше, дотримання професійних стандартів та оперування перевіреними фактами в якісних журналістських текстах, по-друге, потребує об'єктивності і точності, повноти інформації та неупередженого і незаангажованого ставлення самого автора у відтворенні чутливого контенту.

Сьогодні тексти на тему соціально чутливої журналістики інформують читачів про особисті цінності та проблеми вразливих груп населення, у зв'язку з цим автор медійного матеріалу повинен уміти співпереживати, керуватися нормами суспільної моралі та намагатися не завдати шкоди та психологічної травми як читачеві, так і тому, про кого йдеться в статті.

Принагідно зауважимо, що публікації на тему соціально чутливої журналістики стають об'єктом наукового аналізу багатьох дослідників.

Так, наприклад, поради щодо коректного висвітлення чутливого медіаконтенту для вразливих груп людей, зокрема для осіб з інвалідністю, простежуємо у праці О. Голуб та Є. Кузьменко [3]. Трактуючи інвалідність як соціальне явище, а не медичну проблему, дослідниці спираються на Конвенцію про права осіб з інвалідністю, Європейську соціальну хартію та висновки Європейського комітету з соціальних прав. Такий підхід, що визнаний світовою

спільнотою та закріплений у названих вище документах, має слугувати основою роботи будь-якого медіа, яке, на думку О. Голуб та Є. Кузьменко, повинне використовувати свій потенціал для зміни ставлення до людей з інвалідністю та позитивного їх сприйняття. Це можливо зробити руйнуючи та не поширюючи стереотипні уявлення про людей із інвалідністю [3].

До особливостей роботи журналіста з соціально чутливими темами в медіа під час війни (на прикладі людей із порушеннями слуху) звертаються у своїй науковій розвідці М. Рожило, П. Заболотна. За їхніми спостереженнями, чутлива журналістика вибудовується на основні принципів толерантного, етичного і громадського напрямків роботи, однак набуває також нових особливостей, які залежать від конкретної соціальної категорії людей, про яких ідеться в матеріалі [6].

Роль ЗМІ у формуванні громадської думки вивчає О. Соловйова. Дослідниця зауважує, що ЗМІ відповідають за налагодження стосунків між людьми і побудову демократичного суспільства, їх завдання включає об'єктивне представлення у суспільстві різних громад, також сприяє формуванню поваги до різноманіття, пов'язаного з етнічним походженням, релігійними переконаннями або іншими відмінностями між людьми. Оцінні судження, що час від часу з'являються в інформаційному просторі, про людей з інвалідністю спричиняють у суспільстві ставлення до них як до людей залежних, неспроможних про себе дбати, «не таких» як усі інші. О. Соловйова називає цілу низку бар'єрів, які роблять людину «інвалідом», це стереотипи й судження про людей з інвалідністю, економічний та інституційний бар'єри, бар'єри докільця, такі як фізична недоступність, обмеження в інформації та комунікації.

Такі бар'єри породжують дискримінацію, принижують гідність осіб з інвалідністю [7].

До аналізу образу людей з інвалідністю в медійному просторі звертаються З. Гаджук, О. Тараненко [2]; роль масмедіа у формуванні толерантного ставлення до людей з інвалідністю вивчає О. Фудорова [8]; професійні стандарти у медійних текстах про людей з інвалідністю аналізує О. Михайлова [4].

Стилістичні засоби політкоректності у журналістських текстах – нетактовність фраз, слів, які можуть образити людей, указуючи на їхній вік, здоров'я, матеріальне благо, сексуальну орієнтацію, стать, розглядають С. Баранова, Д. Міщенко. Дослідниці наголошують на важливості уникнення некоректних висловів щодо людей з обмеженими фізичними та розумовими

можливостями [1]. Коректні номінації для осіб з фізичними вадами, а також для людей за національністю чи соціальним статусом вивчає Л. Петрунькіна [5].

Отже, аналізуючи медійні матеріали на тему соціально чутливої журналістики, дослідники звертають увагу на важливість формування у таких текстах правильних цінностей, уникнення некоректних і маніпулятивних висловлювань, використання етичної лексики, а також наголошують на створенні якісних матеріалів з дотриманням професійних стандартів.

Список використаної літератури

1. Баранова С., Міщенко Д. Стилiстичнi засоби позначення полiткоректностi в масмедiйному дискурсi. Проблеми гуманiтарних наук : збiрник наукових праць Дрогобицького державного педагогiчного унiверситету iменi Iвана Франка. Серiя «Фiлологiя». 2022. № 49. С. 11–16.

2. Гаджук З. В., Тараненко О. В. Образ людини з iнвалiдностю у сучасному медiаполi. *Вiсник студентського наукового товариства Донецького нацiонального унiверситету iменi Василя Стуса*. Том 1 / Ред. кол. Хаджинов I. В. (голова) та iн. Вiнниця : ДонНУ iменi Василя Стуса, 2019. Вип. 11. Т. 1. С. 54–59.

3. Голуб О., Кузьменко Є. Порадник висвітлення соціальних прав та вразливих груп в українських медіа. Рада Європи, 2020. 20 с.

4. Михайлова О. П. Стандарти відображення проблем людей з iнвалiдностю в теленовинах. *Науковi записки Інституту журналістики*. 2014. Т. 57. С. 46–51.

5. Петрунькіна Л. Iнвалiд чи людина з iнвалiдностю : нова мовленнєва етика, яку слiд пам'ятати. Деро. ua : сайт. URL : <https://salo.li/77B47bE>

6. Рожило М. А., Заболотна П. С. Особливості роботи журналіста з соціально-чутливими темами в медіа під час війни (на прикладі людей із порушенням слуху). Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Журналістика». 2023. Т. 34 (73). № 2. Ч. 2. С. 141–145.

7. Соловійова О. В. Героїзація чи жалість до людей з iнвалiдностю в журналістських матеріалах. Засоби масової інформації та комунікації: історія, сьогодення, перспективи розвитку : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ : Міленіум, 2019. С. 83–85.

8. Фудорова О. М. Роль мас-медіа у формуванні громадської думки щодо осіб з обмеженими можливостями: експертні оцінки. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія : Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2019. № 993. С. 117–125.